

soL 31 Ocak 2013

DEĞİNMELELER

OĞUZ OYAN

HEGEMONYA TRANSFERİ

Kapitalist yeniden-üretim, genişleyerek yeniden-üretimdir. Bu nedenle sistem doğası gereği emperyalisttir; nihai dengesini küresel düzlemde kurar, hiçbir boşluk bırakmadan dünyaya egemen olmaya yönelir.

Ama ilk önce ulusal sınırlar içindeki engeller kaldırılmalı, iç pazar bütünleştirilmelidir. 19. yüzyılda Almanya ve İtalya gibi prensliklere ve devletçiklere bölünmüş ülkelerde yükselen burjuvazi bir yandan iç pazarı bütünleştirmeye (ulusal devleti kurmaya), diğer yandan İngiltere gibi erken sanayileşmiş (giderek hegemonlaşan) güce karşı iç pazarı korumaya yönelir.

İngiltere, dönemin pre-kapitalist ülkelere askeri gücünü de kullanarak serbest ticaret anlaşmalarını (Osmanlı'ya 1838'de) dayattıktan sonra, hedefine sanayileşme sürecine girmiş Avrupa ülkeleri ve ABD'yi alır. Ekonomik ve politik gücü yanında bu defa ideolojiyi de kullanarak, yani kendi hızlı gelişmesini "ticari liberalizm"e bağlayarak, bu korumacı siyasal coğrafyalar üzerinde ikna baskısı kurar. 1846'da tek taraflı olarak korumacı Batılı ülkelere serbest ticaret avantajları sağlar; 1860'dan 1892'ye kadar ise Avrupa'da çok taraflı serbest ticaret alanı oluşturmayı başarır. Sanayileşmekte olan ülkelerin çoğu liberalizmde kaldıkları sürede kaybeden taraf olduklarını fark ederler ve korumacılığa dönmekte gecikmezler. Ticari liberalizm döneminin kazananı İngiltere'dir. Bu nedenle, 1892'den 1914 Savaşına kadar İngiltere tek taraflı olarak ticari liberalizmi devam ettirir. Pre-kapitalist ülkeler üzerinde egemenliğini

pekiştirir ve giderek “güneş batmayan imparatorluğun” liberal/emperyal birliğini kurar.

Bu süreç, kapitalizmin son aşaması olarak emperyalizmin de dünya sahnesine çıkışı sürecidir ve I. Küreselleşme dönemi olarak kabul edilir. I. Dünya Savaşı bu döneme son verir. Sovyet Devrimi, 1929 büyük krizi ve II. Dünya Savaşı, küreselleşmedeki bu kopuşun 30 yıl sürmesine yol açar. Bu kesinti, Türkiye, Brezilya gibi bazı ülkelerde korumacı politikalar uygulanarak sanayileşme fırsatları yaratır. Çok kutuplu bu dönem aynı zamanda Almanya gibi yeni hegemon heveslilerinin peydahlandığı, hem de onun bastırılması üzerinden İngiltere ile ABD arasında hegemonya transferinin gerçekleştirildiği dönemdir. İngiltere’nin 1932’de sömürgeleriyle topladığı Ottawa Konferansı, hegemonya kaybı gerçeğini değiştirmez.

1945’den 1979’a kadar giden dönem II. Küreselleşme dönemidir. ABD hegemonyasının pekiştiği bu dönem, aynı zamanda sosyalist sistemin kapitalizmin etki alanını görece sınırladığı ve sosyal politikalarda rekabete zorladığı bir dönemdir. (Kapitalist sistem ise rakibini silahlanmaya zorlayarak güçsüzleştirmeye yönelir). Sermaye birikiminin daha çok iç talebe dayandığı bu dönemin sonlarına gelindiğinde dahi sistemin uluslararasılaşma/ küreselleşme derecesi henüz I. Dünya Savaşı öncesinde gelinen düzeyi yakalayamamıştır.

III. Küreselleşme çağı 1980 sonrasında neo-liberal politikalarıyla açılır. Malların ve sermayenin önündeki uluslararası engellerin ayıklanması, deregülasyon/ re-regülasyon süreçleri, sermayenin değer yitimini finansal alana kaçışla ve devletin yeni kârlılık alanları yaratmasıyla (özelleştirme, vs.), emek üretkenliğinin artışı/ reel ücretlerin geriletilmesi yollarıyla telafi, yeni coğrafyaların fethedilmesi... ABD egemenliğinin yeni yönelişleridir. “Küreselleşme” kavramının yaygın olarak kullanılması ise sosyalist sistemin yıkıldığı 1990 sonrasında; “emperyalizm” kavramının, tek kutuplu yeni dünyanın ruhuna uygun, olumlu çağrışımlı yeni bir kavramla ikamesi şart olmuştur. En iyi tanımlardan biri içeriden yapılır: ABD Eski Dışişleri Bakanı Kissinger’a göre, “küreselleşme, ABD hegemonyasının diğer adıdır”.

Tek kutuplu dünyanın ömrü uzun olmaz. Yeni hegemonya adayları ortaya çıkar. Avrupa’da Almanya, neredeyse 19. yüzyılda İngiltere’nin eriştiği ekonomik üstünlüğe adaydır. Ama iddiası alt-hegemon rolüyle sınırlıdır. Dünya ölçeğinde hegemonya iddiası Uzak-Doğu’dan, Çin’den gelir. Yeni hegemon adayı, bu defa, ekonominin arkasına demografiyi de katabilecek durumdadır. Dünya nüfusunun yüzde biri ile beşi arasındaki bir nüfusu temsil eden anglo-sakson hegemonlardan sonra, şimdi yüzde 20’sini temsil eden bir aday sahnededir.

Eğer bir hegemonya transferi olacaksa, bunun, iki anglo-sakson ülkesi arasında olduğundan

daha çatışmalı geçmesi beklenmelidir.